

I FEEL
SLOVENIA

Idrija.

OB RAKAH

Po poti idrijskih naravoslovcev

2

Ob rakah, štiri stoletja starem vodnem kanalu, se vije 2,5 km dolga naravoslovna učna pot, ki razgrinja geološko, rastlinsko in kulturno zakladnico Idrijskega ter iz Idrije odstira vrata v naravne lepote Krajinskega parka Zgornja Idrija.

Pot **Ob rakah – Po poti idrijskih naravoslovcev** vodi ob levem bregu Idrijce. Že konec 16. stoletja so pri Kobili zaježili reko Idrijco in zgradili prve **rake – vodni kanal**, ki je bil sprva speljan do središča mesta. Danes poteka le še od **jezu pri Kobili do kamšti**. Sprva so bile **rake** lesene, leta 1776 pa so jih obzidali s kamnom.

Ni skrivnost, da so bile **rake** zgrajene za potrebe delovanja Rudnika živega srebra. Danes je dediščina živega srebra dveh največjih živosrebrnih rudnikov na svetu v Almadénu in Idriji vpisana na **UNESCO Seznam svetovne dediščine**.

V izhodni točki pri **Jožefovem jašku** je za ogled urejenih več tehniških znamenitosti iz časa rudarjenja.

Vodni tok iz **rak** je stoletja poganjal rudniške naprave **kamšti**, ki so črpale jamsko vodo in dvigovale rudo. Zadnjo **kamšt**, ki je še ohranjena, so zgradili leta 1790 in je delovala neprekinjeno kar 160 let. Iz globine 283 m je črpala 300 litrov vode na minuto.

V neposredni bližini stoji izvozni stolp **Jožefovega jaška**, ki je danes zasut. Včasih je povezoval vseh petnajst obzorij do globine 380 m. Služil je za vstop rudarjev in izvoz rude iz jame. Od tod so rudo z **lokomotivami** prevažali do žgalnice. Od teh so danes 4 restavrirane in na ogled pod nakladalno postajo **Jožefovega jaška**. Lokomotive je leta 1957 nadomestila **žičnica**.

Zunanost Idrijske kamšti s stolpom Jožefovega jaška v ozadju.

unesco

Območje svetovne dediščine

Kamšt – leseno vodno pogonsko kolo s premerom 13,6 m je eden najpomembnejših tehniških spomenikov v Sloveniji in največja ohranjena tovrstna naprava v svetu.

Scopolijev spominski vrt

Na začetku rak je v spomin na prve idrijske naravoslovce, zdravnike, farmacevte in raziskovalce, ki so od 18. stoletja dalje prihajali v Idrijo in širili znanje v svet, urejen **Scopolijev spominski vrt**. Med njimi so najbolj znani zdravnik Joannes Antonius Scopoli, kirurg Balthasar Hacquet ter botanik Franc Hladnik. Tu uspevajo za idrijsko naravoslovno dediščino pomembne in redke rastline bližnje okolice ter številne druge.

Na levem bregu rak kot na razstavi od pomladi do zime brstijo cvetlice druga za drugo. Ta breg so botaniki v čast Idriječanu F. Hladniku, ustanovitelju Botaničnega vrta v Ljubljani, poimenovali »Hladnikova botanična polica«. Za zvončki (*Galanthus nivalis*) si sledijo jetrniki (*Hepatica nobilis*), telohi (*Nelleborus niger*), trobentice (*Primula vulgaris*), pljučniki (*Pulmonaria officinalis*), vetrnice (*Anemone nemorosa*), tevje (*Hacquetia epipactis*), poljane kranjskega volčiča (*Scopolia carniolica*), čemaža (*Allium ursinum*) in mrtve koprive (*Lamium orvala*), salomonov pečatnik (*Polygonatum multiflorum*), volčja jagoda (*Paris quadrofolia*) ...

F. P. Hladnik

B. Hacquet

J. A. Scopoli

Hladnikovka
(*Hladnikia pastinacifolia*)

Tevje
(*Hacquetia epipactis*)

Kranjski volčič
(*Scopolia carniolica*)

1 Veliki jesen

Je največje drevo **velikega jesena** (*Fraxinus excelsior*) pri nas. Visok je 30 m, premer debla znaša 1,30 m. Po skoraj treh stoletjih je še vedno vitalen.

2 Dobov drevoled

Ob obzidavi do takrat lesenega vodnega kanala rak (l. 1770) so ob poti do studenčka zasadili **dobov drevoled**. Dob je vrsta hrasta, za katerega so značilni dolgopecljati želodi. Ob rakah so ohranjeni le še posamični mogočni dobi.

3 Črni plastnati apnenci

Ta kamnina je stara približno 233 milijonov let in gradi stene nad rakami. **Apnenec** je nastajal v plitvih zaprtih zalivih – lagunah, in sicer iz neštetihi odmrlih morskih živali in manjših koralnih kop.

Tu lahko poiščete bloke **konglomerata**. Sestavljajo ga prodniki apnenca in dolomita, ki jih povezuje peščeno kalcitno vezivo.

5 Gozd bukve in jelke

Na območju ob rakah so se razvile gozdne združbe, na katere so odločilno vplivale talne in reliefne razmere. Pot vas vodi skozi lepo vzdrževan mešani **gozd bukve in jelke**, s primesjo smreke, češnje, javorja, gabra in dobov.

4 Bernikov plaz

Po blagem vzponu dospete do **Bernikovega plaz**, ki je leta 1959 zaradi močnega deževja zdrsel po neprepustnih karbonskih kamninah in odnesel Bernikovo domačijo, drevje pod njo ter rake. Od takrat se zarašča z grmovjem in mladim drevjem, rake pa so speljane skozenj po rovu.

Stopite na viseči most, kjer se kaže **Idrijca** v vsej lepoti. Ta izvira pod Mrzlo Rupo, na severovzhodnem delu Trnovskega gozda na nadmorski višini 930 m. Po 58 km se pri Mostu na Soči izlije v reko Sočo.

6 Studenček ob rakah

Izvir pitne vode ob stiku prepustnih apnencev in manj prepustnih dolomitov. Ker »je glih prau« hladna, so jo izkušeni stari »knapi« uporabljali za izdelavo tradicionalne knapovske pijače – geruša.

7 Ostanke italijanskih utrd

Ostanke vojaških objektov so del italijanskega Alpskega zidu z začetka 30. let prejšnjega stoletja, ko so Italijani utrjevali mejo ob celotnem alpskem loku od Ligurskega do Jadranskega morja. Ohranjeni so protitankovski zid, bunkerji in stražarnica.

8 Spodnjekredni apnenec

Na mestu pred Podrotejo se svet spremeni. Reka si pogloblja strugo v sklade svetlega apnenca, pobočja so strma, kamnita in zakrasela. Sivi apnenec spodnjekredne starosti je nastal pred 110 milijoni let v plitvem morju. Površje porašča gozdna združba malega jesena in črnega gabra, značilna za prisojno lego levega brega rak.

Površina skal je prekrita z lisami kamnoljubnih lišajev votličarjev (*Pertusaria* sp.).

9 Izviri v Podroteji

V prepustnih in lahko topljivih apnencih nastajajo značilni kraški pojavi. Ozrite se na desni breg Idrijce, kjer se lepo vidijo močni **izviri v Podroteji**.

Pot se nadaljuje skozi tipičen bukov gozd z jelko, ki lepo uspeva na karbonatni podlagi.

Čez viseči most čez Idrijco pridete do kraškega izvira Divje jezero.

10 Jama nad Kobilom

Jama je bruhalnik; po deževju buči iz nje mogočen, pršeč slap vode, ki se izliva v Idrijco.

11 Zgornjekredni rudistni apnenec

Le nekaj metrov naprej od jezua pri Kobili stopite do apnenčaste stene, kjer najdete fosilne ostanke rudistnih školjk. Plastnati **rudistni apnenec zgornjekredne starosti** je nastal pred približno 80 milijoni let v toplem, plitvem morju.

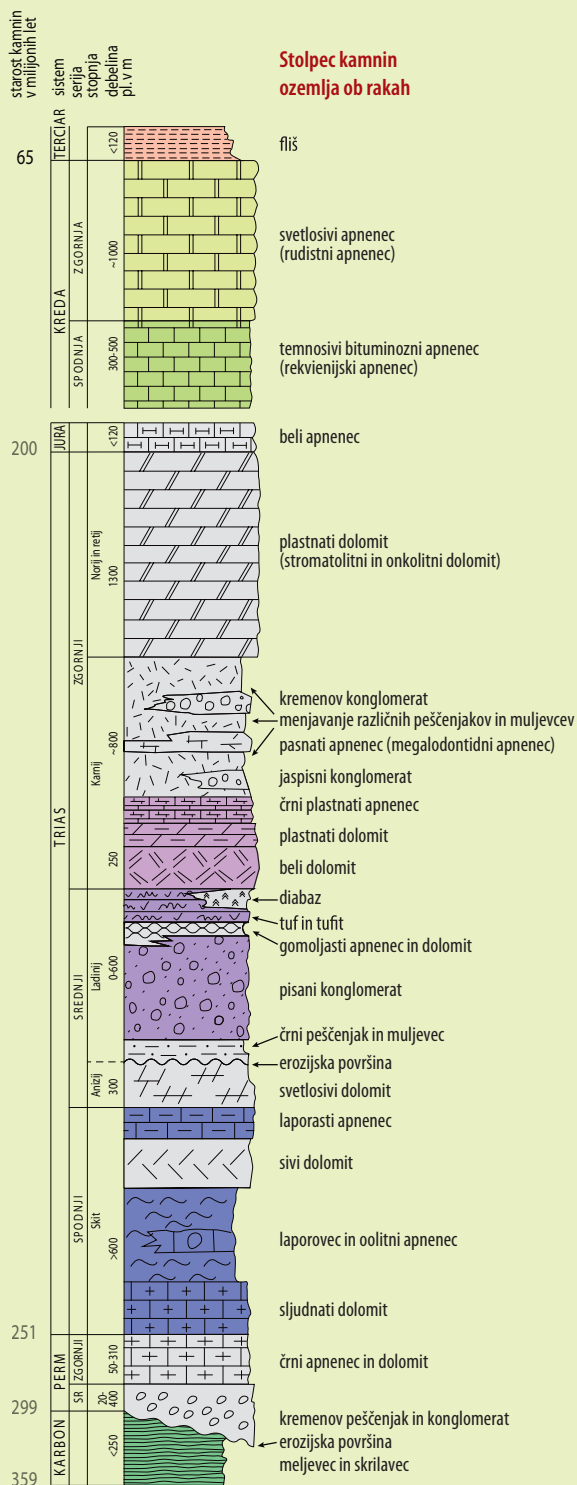

Razgibana pobočja, po katerih potekajo rake, predstavljajo značilen izsek iz zapletene geološke zgradbe idrijskega ozemlja. Zanj so značilne hitro menjavanje različno starih kamnin, pestra kamninska sestava, prelomi in narivi ter zapleteni odnosi med različnimi kamninami. Kamnine, ki gradijo neposredno okolico poti Ob rakah, so močno preperene in porasle, tako da so na površini bolj poredko vidne.

Pobočja gradijo raznovrstne kamnine – apnenci, dolomiti, konglomerati, peščenjaki, glinavci, tufi in fliši starosti vse od 300 milijonov let do najmlajših izpred približno 60 milijonov let. Če kamnine dobro in z nekaj predhodnega znanja pozorno opazujete, vam lahko marsikaj povedo. Po raznih značilnostih lahko ugotovite, kako in kje so nastale, in če v sebi skrivajo fosilne ostanke, lahko določite tudi njihovo starost.

Oolitni apnenec sestavljajo nekaj desetink milimetra velike kroglice z lupinasto zgradbo, ki jih imenujemo ooidi. Žal so v našem primeru ooidi zelo redki in majhni, opazili jih boste le tisti s sokoljimi očmi in povečevalno lupo.

Namigi za ogled ali izlet

Informacije in prijave:

TIC Idrija, Prelovčeva 5, 5280 Idrija

T: +386 (0)5 37 43 916 E: tic@visit-idrija.si

Krajski park Zgornja Idrija

Razgiban svet, ki sta ga izdolbli Idrijca in Belca s pritoki, je raj za ljubitelje narave in preživljanje prostega časa na prostem. Prisluhnite žuborenju bistrih voda, spoznajte redke rastline in zanimive gozdne prebivalce, občudujte raznolike kamnine in fosile ter raziskujte zanimive in edinstvene geološke pojave.

Divje jezero je eno izmed največjih in najzanimivejših kraških izvirov v Sloveniji. Ob obilnem deževju iz poševnega podzemeljskega rova bruhajo velike količine vode, ki se v obliki gobe dvigujejo tudi do 0.5 m nad gladino jezera.

Scopolijev spominski vrt in razstava "Flora Carniolica"

Ker cvetje v Scopolijevem spominskem vrtu ne cveti vse leto, so člani Muzejskega društva Idrija v prostorih bivše reševalne postaje Rudnika živega srebra uredili razstavo cvetja bližnje in daljne okolice. Cvetje cveti na slikah akademskega slikarja Rafka Terpina. Ogledate si lahko tudi razstavo fotografij lišajev in se seznanite s škodljivostjo živega srebra. Za voden ogled so potrebne predhodne prijave.

Hleviška planina

Več poti različnih dolžin vodi na Hleviško planino (908 m n. v.), rahlo poraščene, a vseeno zelo razglednega vrha, kjer vidite do Golakov, Javornika, Kamniških Alp, Karavank in tudi proti Julijcem. Pod vrhom je prijazna planinska koča na Hleviški planini (808 m n. v.), kjer se lahko spočijete, okrepčate in odžejate.

Informacije: www.planinsko-drustvo-idrija.si

Naravno kopališče Lajšt nudi osvežitev in zabavo v toplih poletnih mesecih. Peš ali z avtom je dostopno po obeh bregovih reke Idrijce in oddaljeno le 7 km od Divjega jezera ali jeza pri Kobili.

Tradicionalni dogodki

Vikend brez avtomobila (v juniju)

Ob rakah – Po poti idrijskih naravoslovcev

- 1 Veliki jesen
- 2 Dobov dreved
- 3 Črni plastnati apnenec
- 4 Bernikov plaz in konglomerat

- 5 Gozd bukve in jelke

- 6 Studenček ob Rakah

- 7 Ostanki italijanskih utrd

- 8 Spodnjekredni apnenec

- 9 Izviri v Podroteji

- 10 Jama nad Kobilu

- 11 Zgornjekredni rudistni apnenec

Legenda

trajanje 60 minut

dolžina 2500 m

pot Ob rakah

vodni kanal – rake

vodotok

vstopna točka

tunel

parkirišče

informacijska tabla

viseči most

jez

državna cesta

lokalna cesta

naselje

trgovina

Območje ob rakah

Dolžina: 2,5 km

Višinska razlika: 6 m

Najpomembnejše kamnine:

apnenec, konglomerat, skrilavec

Rastišče: dinarski jelovo-bukov gozd (*Abieti-Fagetum dinaricum*)

Botanična posebnost: tevje (*Hacquetia epipactis*) in

kranjski volčič (*Scopolia carniolica*)

Vodotoki: Idrijca

Markacijski znak tevja, trajnice, ki se med prvimi pomladnimi cvetovi razpre v gozdu, vas po zložni naravoslovni učni poti vodi ob rakah, priljubljenem sprehajališču in srečevališču Idrijčanov in obiskovalcev v vseh letnih časih, rekreacijskem raju za športnike, mirnem zatočišču zaljubljenecv in kraju, kjer pohodniki vstopajo v osrčje Krajinskega parka Zgornja Idrijca. Pod bujnimi, zelenimi oboki drevesnih krošenj, ob osvežujočem šumenju Idrijce in zvokih narave vas pot popelje mimo drevesnih orjakov, rečnega okljuka pri Zagodu, studenca do Kobile ali čez viseče brvi prek Idrijce do Divjega jezera. Obiskovalci vseh generacij, od malčkov v vrtcu, osnovnošolcev, dijakov, študentov do odraslih, pa se ob vodenih ogledih, obogatenih s spoznavanjem tudi drugih znamenitosti UNESCO dediščine v Idriji, spet zavedo, da je narava najboljša učiteljica.

Izdal in založil: Zavod za turizem Idrija - Geopark Idrija • Besedilo: Marija Bavdaž, Martina Peljhan, Jože Čar, Metka Rupnik, Anka Vončina, Mojca Gorjup Kavčič • Lektoriranje: Nataša Hvala • Fotografije: Samo Trebižan, Mojca Gorjup Kavčič, Jaka Kenk, Gregor Kacin, Ivan Laharnar, Anka Vončina, Uvid.si d.o.o., Miran Udovč, Miha Tratnik Bajc, Robert Zabukovec, Tinka Gantar, arhiv RŽS - Avtor stratigrafskega stolpca: Jože Čar, Martina Peljhan • Izris stratigrafskega stolpca: Jaka Modic, MIBA, d.o.o. Strunjan • Oblikovanje: Ivana Kadivec, MIBA, d.o.o. Strunjan • Izris zemljevidov: Uroš Eržen, Jaka Modic, MIBA, d.o.o. Strunjan • Tisk: Papirus Print d.o.o. • Naklada: 1500 izvodov • Idrija, julij 2023

Zgornja Idrijca.
KRAJINSKI PARK

unesco
Globalni geopark

